

суспільства, а також сприяють кращій орієнтації в навколишньому світі широких мас споживачів.

Сама інформаційна аналітика існує в кількох площинах: 1) як система методів, прийомів, законів аналізу певних явищ суспільного життя й розв'язання практичних потреб цих сфер; 2) як практична діяльність щодо реалізації вищезазначених знань; 3) як інституалізована область практичної діяльності, що має теоретичний, технологічний та організаційний компоненти.

Строкатість сфер реалізації ІАД, її форм продуктів утруднюють чітке визначення ІАД і розмежування її з суто аналітичною діяльністю. ІАД, реалізуючись у тематичних оглядах, які продукують працівники бібліотек, аналітичні коментарі аналітиків щодо значних подій сьогодення, робота експертів-аналітиків щодо розв'язання конкретної проблеми певної організації тощо, - передбачають різну пропорцію між суто інформаційною роботою та аналітичною складовою та унеможливають проведення чіткої межі між власне аналітичною роботою та інформаційно-аналітичною. Це завдання видається перспективним для подальшого наукового дослідження.

Список використаних джерел

1. Варенко В. М. Інформаційно-аналітична діяльність : навч. посіб. / В. М. Варенко. – К.: Університет «Україна», 2014. – 417 с.
2. Грогуль О. Інформаційно-аналітична діяльність Рівненської державної обласної бібліотеки // Вісник Книжкової палати. - 2012. - № 3. – С. 19-24
3. Муковський І. Т. Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах : навч. посіб. / І. Т. Муковський, А. Г. Міщенко, М. М. Шевченко – К.: Кондор, 2012. – 224 с.
4. Сляднева Н. Информационно-аналитическая деятельность: проблемы и перспективы / Н. Сляднева // Информационные ресурсы России. — 2001. — № 2. — С. 14—21

УДК 002:001.4

**Л. Ю. Бурківська, С. М. Григораш,
Л. І. Петришин, К. А. Бойчук**
(м. Івано-Франківськ)

УКРАЇНСЬКА ДОКУМЕНТОЗНАВЧА ТЕРМІНОЛОГІЯ: СКЛАД ТА СТРУКТУРНА БУДОВА

На сучасному етапі розвитку суспільства особливого значення набуває створення стійкого термінологічно апарату кожної галузі знань. Термін допомагає точно і стисло описати певне поняття, уникнути двозначностей, що значно спрощує роботу фахівців. Саме тому важливо знати не тільки тлумачення терміна, а ще і його походження, адже рівень розвитку наукової мови впливає на інтелектуальний рівень суспільства загалом, свідчить про стан мовного самовиявлення народу. Формування наукової мови в Україні відбувалося за несприятливих умов і саме тому галузеві терміносистеми не розвивалися природно. Умови бездержавності України

унеможлиблювали становлення не тільки науково-технічної, природничої, а також і гуманітарної терміносистем.

Українська документознавча термінологія (далі – УДТ) формувалась під впливом історичних, політичних та міжнародних подій і в результаті отримала генетичне та лексико-граматичне різноманіття. Але УДТ стала на шлях активного розвитку зовсім нещодавно й це спричинило нестачу досліджень та публікацій щодо її складу та структурної організації. У зв'язку з поступовим зростанням значення документознавства як наукової дисципліни, вивчення документознавчої термінології стає як ніколи актуальним.

У дослідження еволюції тлумачення поняття «термін» значний внесок зробили такі вчені: М.С. Зарицький [2] та І.П. Ющук [9]. Особливості творення термінів вивчали І.М. Волинець [4], Г.Г. Поберезська [4], Н.П. Руденко [5], Г.В. Симоненко [5], Г.В. Чорновол [5] та інші. Українську документознавчу термінологію у своїх працях досліджувала М.В. Комова [3].

Мета статті – проаналізувати документознавчі терміни в науковій статті О.М. Тур «Термінологічні пошуки у галузі діловодства 20-30-х років ХХ століття», яку опубліковано у журналі «Бібліографознавство. Документознавство. Інформологія» № 3/4 [7]. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: здійснити генетичну й лексико-граматичну характеристику документознавчих термінів у науковій статті.

Термін – це слово або словосполучення, що позначає спеціальне поняття з якої-небудь галузі знань – науки, техніки, економіки, суспільно-політичного життя, мистецтва тощо [9, с. 215]. Це поняття має ще декілька значень, а саме: 1) термін – це строк, визначений час; 2) у давньоримській міфології термін – це божество меж, кордонів [6, с. 886-887]. Терміни бувають загальнонаукові та галузеві. Загальнонаукові терміни вживаються в багатьох галузях знань з однаковим значенням, а галузеві – використовуються тільки в одній сфері [4, с. 187-188].

Дослідник Г.В. Симоненко виділяє такі вимоги до термінів: існування у вигляді слова (словосполучення); співвіднесеність з певним фаховим поняттям; наявність визначення; точність і стислість; однозначність; функціональна фахова спрямованість [5, с. 59].

Для сукупності термінів мови вживаються дві назви – термінологія і терміносистема. Термінологія – це сукупність термінів якоїсь галузі науки, техніки, мистецтва або всіх термінів даної мови [1, с. 560]. Під терміносистемою розуміють таку сукупність термінів, яка піддана науковому опрацюванню, упорядкуванню шляхом уніфікації, стандартизації [2, с. 43].

Для того, щоб охарактеризувати документознавчі терміни у вищезгаданій статті, потрібно виокремити саме поняття «статті» та окреслити її ознаки. Більшість дослідників вважає, що наукова стаття – один із видів наукових публікацій, де подаються кінцеві або проміжні результати дослідження, висвітлюються пріоритетні напрямки розробок ученого, накреслюються перспективи подальших напрацювань. Обсяг наукової статті складає від 6 до 22 сторінок, тобто 0,35-1 др. арк. [8]. Наукові статті умовно класифікують за змістом (власне наукові, науково-популярні, науково-навчальні, науково-методичні й науково-публіцистичні) і кількістю авторів (одноосібні та колективні).

У науковій статті О.М. Тур досліджено термінологічні пошуки в галузі діловодства 20-30-х рр. ХХ ст., здійснені в руслі раціоналізації «техніки управління». Автор аналізує різні підходи до визначення суті поняття «діловодство», подані в роботах спеціалістів з наукової організації праці [7].

У цій статті простежуємо використання як загальнонаукових, так і галузевих термінів. Генетична характеристика документознавчих термінів передбачає їх поділ на такі типи: українські терміни, що утворені на основі власних словотворчих засобів; терміни-запозичення з різних національних мов, зокрема з латинської, грецької, англійської, німецької, французької, італійської, а також польської, арабської, тюркської мов; терміни, утворені на основі греко-латинських елементів [3, с. 178].

У науковій статті О. М. Тур вжито терміни-запозичення з таких національних мов: грецької: *аналіз, аналогія, анархізм, категорія, мета, метод, орган, період, практика, система, сфера, техніка, характер*; латинської: *автор, акт, акцент, аспект, декрет, документ, документування, елемент, інспекція, компетенція, маса, момент, норма, нормалізація, об'єкт, операція, план, позиція, продукт, проект, професор, процес, публікація, рекомендація, спеціаліст, спеціалізація, статус, текст, термін, термінологія, трактування, фабрика, фактор, форма*; англійської: *статистика, тейлоризм*; німецької: *брак, бухгалтерія, група, кваліфікація, функція, цитата*; французької: *база, етап, журнал, кадр, матеріал, машина, організація, раціоналізатор, раціоналізація, редактор, реорганізація, роль*; італійської: *темп*.

Крім вищенаведених термінів, у тексті статті трапляються такі власне українські терміни: *важливість, видання, визначення, вироблення, виробництво, влада, діяльність, забезпечення, завдання, записка, знаряддя, напрям, питання, пошук, правило, праця, предмет, робота, рух, справа, створення, труднощі, управління*.

Серед похідних термінів у тексті наукової статті знаходимо такі: *базуватися – база, виробництво – вироблення – виробничий, діловодство – діловодний, документ – документування – документацийний, дослідження – дослідницький, норма – нормалізація – нормативний, організація – реорганізація, проблема – проблемний, спеціаліст – спеціалізація, раціоналізація – раціоналізатор – раціоналізаторська, термін – термінологія – термінологічний, техніка – технічний, управління – управлінський*. Кожен з них утворений певним способом: суфіксальним, префіксальним чи безафіксним, зокрема, більшість термінів утворено за допомогою суфіксального способу, наприклад: *виробляти – вироблення, проблема – проблемний, раціоналізувати – раціоналізатор, управління – управлінський* тощо.

Зауважимо, що у статті використано аббревіацію звукового типу: *НОП (наукова організація праці)* та терміни-композиції, а саме: *держапарат, діловодство*. Крім вищезазначених типів термінів, тут поширені терміни-словосполучення.

Аналіз документознавчих термінів у науковій статті дозволяє стверджувати, що вони утворені за допомогою таких продуктивних моделей:

1) «прикметник + іменник»: *виробничий підхід, виробничий процес, головний елемент, головний редактор, діловий папір, діловодне питання, діловодні операції, діловодні процеси, діловодні функції, документацийне забезпечення, дослідницька робота, кваліфіковані кадри, наукова база, наукові методи, нормативні акти, періодичне видання, посадова особа, пояснювальна записка,*

раціоналізаторська діяльність, раціоналізаторська робота, теоретичне обґрунтування, управлінська праця, управлінський напрям;

2) іменник + іменник»: *автор журналу, брак досвіду, ведення діловодства, використання методів, вироблення норм, виробництво справ, галузь діловодства, група спеціалістів, діяльність установ, забезпечення управління, зберігання справ, знаряддя виробництва, методи організації, напрям дослідження, напрями діяльності, необхідність удосконалення, організація праці, організація роботи, основи документування, оформлення роботи, раціоналізація діловодства, раціоналізація управління, система діловодства, статус закладу, сутність поняття, техніка управління, трактування поняття, удосконалення держапарату, упорядкування термінології, управлінська діяльність;*

3) «дієприкметник + іменник»: *поставлене завдання.*

Словосполучення може містити більше двох слів, тому у науковій статті вжито трикомпонентні терміни, які утворилися за допомогою таких моделей:

1) «прикметник + (іменник + іменник)»: *головний редактор журналу, документальне забезпечення управління, правові основи документування, раціоналізаторська робота органів, раціональна організація роботи;*

2) «іменник + (прикметник + іменник)»: *зберігання ділових паперів, здійснення ділових процесів, нормалізація паперової роботи, організація управлінської праці, питання діловодної практики, практика раціоналізаторської роботи, сукупність технічних дій, удосконалення документального забезпечення;*

3) «іменник + (іменник + іменник)»: *методи організації праці, складові процесу діловодства, способи виробництва справ, удосконалення роботи держапарату, удосконалення техніки управління.*

Також у тексті статті трапляються так і багатоконпонентні терміни: *документальне забезпечення діяльності установ, раціональна організація ділових процесів, створення наукової бази раціоналізації управління, удосконалення документального забезпечення управління.*

Отже, терміни широко вживаються в науковому стилі і призначені для того, щоб у стислій формі подавати дефініції понять. Кожен термін існує у межах визначеної системи, яка їх об'єднує за ознакою належності до певної сфери знань.

Науковий стиль обслуговує такі сфери: техніку, науку, освіту, науково-дослідницьку діяльність. Стаття є одним із основних жанрів цього стилю. У ній широко представлено терміни, подано результати різних наукових досліджень та систематизовано знання певної галузі знань.

Проаналізувавши наукову статтю О.М. Тур, можна відзначити наявність запозиченої і власне української документознавчої термінології. Переважають терміни, запозичені з латинської мови, поодинокі трапляються запозичення з англійської та італійської мов. Усі терміни утворені різними способами творення слів. Термінологічний апарат складають терміни-однослови, а також дво-, три- і багатоконпонентні терміни.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь : Перун, 2001. – 1440 с.

2. Зарицький М. С. Актуальні проблеми українського термінознавства : підручник / М. С. Зарицький. – К. : Політехніка; Періодика, 2004. – 128 с.
3. Комова М. В. Українська документознавча термінологія : шляхи творення та функційні особливості : монографія / М. В. Комова. – Львів : В-во Львів. політехніки, 2011. – 316 с.
4. Поберезська Г. Г. Лінгвістичні основи документознавства та інформаційної діяльності : навч. посіб. / Поберезська Г. Г., Волинець І. М. ; за ред. І. П. Ющука. – К. : Знання, 2008. – 351 с.
5. Симоненко Г. В. Українська мова за професійним спрямуванням: практикум : навч. посіб. / Г. В. Симоненко, Г. В. Чорновол, Н. П. Руденко. – К. : Академія, 2010. – 272 с. – (Серія «Альма-матер»).
6. Словник іншомовних слів : 23000 слів та термінологічних словосполучень / уклад. Л. О. Пустовіт та ін. – К. : Довіра, 2000. – 1018 с. – (Бібліотека державного службовця. Державна мова і діловодство).
7. Тур О. М. Термінологічні пошуки в галузі діловодства 20-30-х років ХХ століття / О. М. Тур // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2012. – № 3/4. – С.37–39.
8. Українська мова за професійним спрямуванням [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://pidruchniki.com/1494080740667/dokumentoznavstvo/stattya_samostiyniy_naukoviy_tvir.
9. Ющук І. П. Українська мова : підручник для студ. філол. спец. вищих навч. закл. / І. П. Ющук. – К. : Либідь, 2004. – 640 с.

Анотація

Проаналізовано документознавчі терміни в науковій статті О. М. Тур «Термінологічні пошуки у галузі діловодства 20-30-х років ХХ ст.». Подано генетичну й лексико-граматичну характеристику документознавчих термінів.

Ключові слова: термін, термінологія, терміносистема, українська документознавча термінологія.

Abstract

The records management terms in the scientific article of O. M. Tur «Research of terms in the sphere of paperwork on 20-30 years of XX century» are analyzed. The genetic, lexical and grammatical characteristic of records management terms are presented.

Keywords: term, terminology, terminology system, Ukrainian records management terminology.